Заір АЗГУР

„Мы новы свет збудуем...“

У пачатку сёлетняга года «Звязда» апублікавала раздзел з новай кнігі Героя Сацыялістычнай Працы, народнага мастака СССР З. І. Азгура, якую ён рыхтуе да выдання. Успаміны аўтара «Такі ён быў» прысвечаны вядомаму партыйнаму і дзяржаўнаму дзеячу Герою Савецкага Саюза В. І. Казлову.

Сёння аўтар прапануе ўвазе чытачоў яшчэ адзін раздзел, прысвечаны былому першаму сакратару ЦК КП(б) Беларусі Мікалаю Фёдаравічу Гікалу.

Пра чалавека, аб якім я спачатку пачуў нешта легендарнае, а потым ужо ўбачыў яго, пазнаёміўся, супрацоўнічаў з ім, цяпер успамінаю з нейкім на дзіва светлым пачуццём. Гэта — Мікалай Фёдаравіч Гікала. Ён узначальваў партыйную арганізацыю нашай рэспублікі ў гады ажыццяўлення першых пяцігадовых планаў. Гэтыя гады многім з нас, мастакам, памятныя асаблівым уздымам творчых сіл, калі гаспадарча-эканамічныя і будаўнічыя парывы спалучаліся з абнаўленнем эстэтыкі нашага новага побыту, роднага пейзажу, самой атмасферы жыцця.

Пачну па парадку.

Мой сябар па Акадэміі мастацтваў у Ленінградзе скульптар Сасланбек Тавасееў захапляў сваіх аднакашнікаў маляўнічым светам Каўказа. Чытаў нам вершы, спяваў песні, легенды перамяжоўваў анекдотамі і настойліва даказваў, што геній Пушкіна і Лермантава, Талстога і Горкага быў узбагачаны каўказскімі матывамі творчасці, уражаннямі ад музыкі горных патокаў і ззяння асляпляльна яркіх зорак над цяснінамі. Ён мог спыніцца дзе-небудзь у патоку пешаходаў на Неўскім або ў цішыні Летняга саду і раптам зашчоўкаць языком, перадаючы ранішні спеў Церака сярод каменняў ці клёкат Куры ў Тыфлісе. І мы здзіўляліся гэтаму агучанаму і афарбаванаму ва ўсе колеры перадгор'яў і вяршынь дзіцячаму захапленню родным краем. Нашы родныя мясціны выглядалі больш сціпла, цішэй, павольней у параўнанні з паўсядзённасцю Каўказа, дзе вока раз за разам натыкаецца то на буйналапую лістоту інжыра, то на золата лімонных пладоў, то на пругкія, налітыя чорным або смарагдавым сокам гронкі вінаграду...

Памятаю я і яго расказы пра рэвалюцыю на Каўказе. Калі ў аулы ўрываюцца коннікі ў бурках і над дахам самага вя-

маладых інтэлігентаў, якія аддавалі ўсю палымянасць свайго сэрца і ўсю сілу свайго інтэлекту барацьбе за вызваленне працоўнага народа. Якая плеяда сапраўды прыгожых духам людзей — Фрунзе і Фурманаў, Шчорс і Убарэвіч, Бубноў і Чарвякоў, Арджанікідзе і Тухачэўскі... Потым я чытаў пра іх, даведваўся падрабязнасці біяграфій, з некаторымі знаёміўся асабіста і бачыў, што кожны з герояў рэвалюцыі і грамадзянскай вайны ішоў да ленінскай праўды сваёй дарогай, а вось па маладосці гадоў я заўсёды думаў пра іх: са студэнтаў, з фельчараў, з аграномаў.

Таленавітасць такіх людзей як бы памнажала іх веды і рабіла ў вачах байцоў энцыклапедыстамі. Да таго ж рэвалюцыя заўсёды вучыць сваіх дзеячаў быць стратэгамі і тактыкамі не толькі на барыкадах і ва ўмовах канспірацыі, а і на полі бою. Міхаіл Васільевіч Фрунзе здзіўляў прафесіянальных палкаводцаў сваім Перакопам, а штурм Валачаеўкі і цяпер вывучаецца ў ваенных акадэміях, здаецца, усіх краін і кантынентаў. Да плеяды такіх, рэвалюцыяй загартаваных работнікаў маладой Савецкай дзяржавы і належаў Мікалай

каленне будаўнікоў сацыялістычнага грамадства. Калі хочаце, наш альтруізм, нашы клопаты пра нашчадкаў уплятаюцца ў задумы архітэктараў і мастакоў...

Не ўпэўнены, што паўтараю выказанае тады даслоўна, але сутнасць думкі перадаю дакладна.

У своеасаблівую ініцыятыўную групу па ажыццяўленню планаў пераўтварэння гарадскога цэнтра ўваходзіў тады Аляксандр Пятровіч Воінаў. І мы сустракаліся ў дзелавой абстаноўцы. Нам з ім было даручана, напрыклад, вывучыць вопыт праектавання і будаўніцтва Палаца піянераў у Харкаве, які быў у той час сталіцай Украінскай ССР. Як вядома, выдатнаму бальшавіку Паўлу Пятровічу Постышаву належыць гонар аднаўлення ў нас у краіне пасля рэвалюцыі свят навагодняй ёлкі для дзяцей і збудавання спецыяльна прызначанага для падрастаючай змены палаца.

Ехалі мы ў Харкаў разам з Аляксандрам Пятровічам Воінавым і архітэктарам Уладзімірам Мікалаевічам Вараксіным. Нас суправаджала пажаданне, выказанае Мікалаем Фёдаравічам: Палац піянераў, на яго думку, павінен быць закладзены такім, каб юны ленінец мог мысленным позіркам і ўяўленнем ахапіць усе звенні духоўнай і матэрыяльнай культуры. Сімволіка яго мастацкага ўвасаблення, зручнасць і нават камфартабельнасць залаў

царскай імперыі, уступае цяпер у буржуазнай ці каланіяльнай дзяржаве. Ён выйдзе са сцен палаца, гатовы для стваральнай дзейнасці ў глабальным маштабе, зачэрпнуўшы тут усе маральныя каштоўнасці камуністычнай будучыні.

Памятаю, як аднойчы, слухаючы М. Ф. Гікалу, я асмеліўся і спытаў яго:

— А з чаго ж усё гэта будуць будаваць нашы архітэктары? Матэрыялаў жа няма. А з лапця боты не зробіш...

— Калі б Уладзіміра Ільіча спыталі, з чаго ён будзе рабіць Кастрычніцкую рэвалюцыю, ён бы адказаў вам, таварыш Азгур: з вас... Ваша работа — і вы матэрыял. Прамалінейна кажучы, з лапця бот не атрымаецца. А дыялектычна, мы ўжо ў ботах!..

Памятаю, як М. Ф. Гікала завёў гутарку пра неабходнасць пабудаваць мастацкія майстэрні. Тыя самыя, што і цяпер існуюць на Усходняй вуліцы ў Мінску. Па тым часе і па матэрыяльных магчымасцях тых гадоў майстэрні былі велізарным набыткам для нас.

Паколькі маё жыццё звязана з гэтымі майстэрнямі, дык мне амаль сентыментальна радасна, што адсюль, з нашых майстэрань, выйшлі і занялі месца пад сонцам і ў будынках дзяржаўнага прызначэння ўсе значныя творы манументальнай скульптуры, мемарыялаў, маляўнічыя палотны, графіка... Скажам, гарніст і піянерка каля Палаца піянераў, якія так захаплялі ўсіх мінчан і гасцей сталіцы, набывалі аблічча тут. Аляксандр Грубэ ляпіў фігуры з марамі пра велічны і светлы будынак, які ў тагачасным Мінску наогул выглядаў правобразам горада будучыні. Палац дзяцінства так шматабяцаюча ўступаў у жыццё горада! І здавалася, сігналілі піянеры пра гэта, пра новае жыццё з п'едэстала ля палаца...

У маёй творчай біяграфіі ёсць работы, адрасаваныя Палацу піянераў і Дому ўрада, вельмі дарагія мне, памятныя. Пра гэта я расказваў у мемуарах і пра гэта пішуць мастацтвазнаўцы. Заўважу цяпер, што, працуючы, я прыглядваўся да М. Ф. Гікалы, і ў мяне ўзнікла жаданне зрабіць яго партрэт. Спакваля («упрыглядку», як кажуць у такіх выпад-

ПРЭЗІДЭНЦКАЯ БІБЛІЯТЭКА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў бібліятэцы